

ОСВРТИ

Ово књига је ново издање у оквиру едиције Института друштвених наука у Београду, у оквирима које се даје осврт на дело његових познатих сарадника. Након до сада већ објављених томова посвећених А. Крешићу и Љ. Тадићу, пред нама је треће издање тог издавачког низа, посвећено у домаћој и регионалној јавности познатом аутору Ђуру Шушњићу. Рецензенти су С. Томовић-Шундић, З. Кубурић и М. Јововић Пантелић, а приложници Ч. Чупић, И. Цвитковић, Р. Божовић, Д. Павилица, С. Гавриловић, Г. Башић, С. Пилетић, М. Марковић, С. Кукић, Д. Ђорђевић, М. Вукомановић, М. Благојевић, Д. Вукчевић, те и сам Шушњић, који је написао чак три прилога. Обимну *Библиографију* сачинио је Д. Аранитовић. Осим једног раније у једном подгоричком часопису већ објављеног текста, сви остали прилози су писани посебно за ово издање. Већина њих је пригодног карактера („пригодничарски осврти“), укључујући сећања на лично познанство, доживљавање његових публикација и предавања, сусретања и сарадњу са Шушњићем, његово академско деловање... У мањини су, пак, прилози посвећени научној анализи његовог дела, као што су то, пре свега, текстови Вукомановића и Благојевића о интерпретацији религије. Општа сврсисходност овог издања је недвојбена, с обзиром на велики број објављених радова аутора, њихов одјек на нашој интелектуалној сцени, те импозантну академску каријеру на релацији Загреб-Нови Сад-Београд-Ниш-Подгорица... Друго је, пак, питање саме изведбе тог пројекта, тј. да ли су приказ и оцена његовог дела овде урађени на најбољи начин, увек следећи универзално прихваћеним научним стандардима. У том погледу, могле би се изразити и извесне резерве. Наиме, у складу са у нашем културном миљеу у оваквим приликама увреженим навикама, и овде се манифестује склоност ка претераним похвалама, те изостајање једног уравнотеженог приступа који би регистровао како достигнућа, тако и одређена отворена питања и теоријске дефиците у делима аутора. Као што је то, на пример, било узорним начином урађено у издању Института за филозофију и друштвену теорију посвећеном делу познатог филозофа Ненада Мишчевића („Сва лица филозофије“, 2012). При чему је овом аутору у складу са добрим академском обичајима била пружена прилика да на крају зборника одговори на изречене коментаре и критичке примедбе приложника. Насупрот томе, све овде изложене оцене су искључиво и наглашено позитивне, уз игнорисање налаза критичке рецепције списа овог аутора, утемељених указивања на неке њихове, не безначајне недостатке. Тиме се практично уједно следи већ познатој склоности и самог Шушњића, да критике његових теза оставља без одговора, у нескладу са његовим јавним заговарањем „дијалога“. Тако Чупић његова предавања одређује као „концерте“, те „праве чаролије узбуђења, занесењаштва и очаравања“, на којима је присутна „славска раздраганост, уз магијски и мистични ритуал“. При чему на

¹ Чедомир Чупић, прир., *Живот за идеју. Мисао и дело Ђ. Шушњића*. Београд, Институт друштвених наука, 2023, стр. 321.

завршетку предавања „влада осећај краја врхунске музичке мајсторије“, која „све у простору уздиже до божанских висина“. Такође се код више приложника може наћи необично и неодмерено казивање о тзв. „Ђурологији“ – као „једној врсти духовне религиозности“ (Г. Башић), „специфичном виду васпитања“, те ваљда и једној новоформираној дисциплини људског духа (?). Аутор се оцењује као „највећи живи мудрац“ за којег се зна, „за сва времена“, „вечан“, „витез позива“, „мислилац који се игра“, те пореди и са великанима уметности, Бахом, Моцартом, Бетовеном, Чајковским... (С. Пилетић). Питање је да ли су оваква егзалтирана претеривања била неопходна у оквирима овог издања.

Кроз вишеструке прилоге у довољној мери су констатовани и истицани Шушњићево реторичко и педагошко умеће, „идејни и просветитељски утицај у јавности“, ширина његовог образовања, које укључује и област књижевности, те сензибилност за важна питања људске егзистенције и мишљења, концентрисано бављење њима током више деценија... Могло би се, уз сво уважавање рећи, да његови доприноси разматрању тих питања нису увек били истог домета, нити сасвим оригинални, али вазда подстицајни за даља разматрања. Као што је то у овом зборнику још једном утврђено, главна списи овог популарног аутора су „Појам социолошког закона“ (1967), „Критика социолошке методе“ (1973) „Рибари људских душа (1976)“, „Отпори критичком мишљењу“ (1989), „Религија“ (1998/2009), „Методологија“ (2018), „Теорија културе“ (2014)... Пре свега, прве две од тих књига су рађене у оквирима стриктно научног приступа, док су потоње већином препознатљиве по једном допадљивом есејистичком стилу, пласирању лепих формулација и цитата, те атрактивној тематици. Прва од тих публикација је својевремено наишла на добар пријем у струковној јавности, а друга је дуго важила као успешан и педагошки подесан уџбеник у оквирима студија социологије. Потоња књига „Методологија“ није, пак, поновила успех „Критике социолошке методе“ и јасно заостаје за не једино интернационалним, већ уједно и домаћим (М. Марковић, С. Новаковић...) нивоом дискусије на ту тему. Неке од његових потоњих књига ваља, пак, разумети и у друштвено-културном контексту у којем су настајале, те имале и извесно еманципаторско дејство у односу на специфичности тог времена.

Овај зборник, пре свега, ваља препоручити читаоцима, у мањој мери упознатим са нашом интелектуалном сценом позног двадесетог и раног двадесет и првог века и њеним утицајним актерима, јер нуди низ информација о делу и деловању аутора у том времену, тадашњим друштвеним приликама. Занимљиво је да, у овде публикованим његовим сећањима, још не налазимо лично објашњење нерасветљене околности своједобног изостајања директније сарадње са у свету признатом школом „праксис-филозофије“ – како њеним загребачким, тако и београдским крилом – упркос извесне идејне блискости. Прогноза приређивача Ч. Чупића, да ће право Шушњићево „место у интелектуалној заједници и на интелектуалној лествици“ у будуће бити „на врху те лествице и заједнице“, могла би ипак сачекати једно обух-

ватније критичко вредновање његовог дела. Те поређење са делима других наших значајних аутора – попут Михаила Марковића, Николе Милошевића, Михаила Ђурића, Сретена Марића...

Драган Јаковљевић,
универзитетски професор у пензији